

OCHRONA WÓD I BIORÓŻNORODNOŚCI W KRAJOWYM PLANIE ODBUDOWY

PROPOZYCJE PROGRAMÓW I KIERUNKÓW REFORM

luty 2021 r.

koalicja
ratujmy
rzeki

OGÓLNOPOLSKIE
TOWARZYSTWO
OCHRONY PTAKÓW

GREENPEACE

OCHRONA WÓD I BIORÓŻNORODNOŚCI W KRAJOWYM PLANIE ODBUDOWY

PROPOZYCJE PROGRAMÓW I KIERUNKÓW REFORM

Stanowisko Koalicji Ratujmy Rzeki oraz jej organizacji członkowskich: Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, Fundacji WWF Polska, Stowarzyszenia Ekologicznego EKO-UNIA, Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, Towarzystwa Przyjaciół Rzek Iny i Gowienicy, Fundacji Greenmind i Greenpeace, w sprawie programów i reform, jakie powinny zostać uwzględnione w Krajowym Planie Odbudowy.

Koalicja Ratujmy Rzeki powstała w 2016 roku jako platforma współpracy organizacji społecznych, grup nieformalnych i osób, w tym ekspertów i naukowców, na rzecz ochrony rzek i ich walorów przyrodniczych, naturalnej retencji, renaturyzacji cieków, ochrony i przywracania ciągłości ekologicznej rzek, restytucji mokradeł. Obecnie do KRR należy 48 organizacji oraz 36 osób i przedstawicieli grup nieformalnych.

koalicja@ratujmyrzeki.pl

www.ratujmyrzeki.pl

facebook.com/ratujmyRzeki/

[@ratujmyrzeki](https://twitter.com/ratujmyrzeki)

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
1. Usunięcie naruszeń prawa UE i nowelizacja Prawa Wodnego	4
1.1 Procedura ocen oddziaływania na środowisko i specustawy	4
1.2. Dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz ochrona przyrody podczas prowadzenia gospodarki leśnej	5
1.3. Prawo Wodne	7
1.4 Zmiana przepisów dotyczących funkcjonowania oczyszczalni ścieków	9
2. Programy i modyfikacje programów	11
2.1 Prawidłowa ochrona obszarów Natura 2000 w Polsce	11
2.2 Wdrożenie Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych	12
2.3 Zmiana Planu przeciwdziałania skutkom suszy	14
2.4 Zaniechanie realizacji inwestycji w rozwój żeglugi śródlądowej i innych szkodliwych dla środowiska przedsięwzięć hydrotechnicznych	15

WPROWADZENIE

Celem Instrumentu Odbudowy i Zwiększania Odporności jest odbudowa gospodarek po pandemii i zarazem przyspieszenie transformacji ekologicznej w duchu Europejskiego Zielonego Ładu oraz transformacji cyfrowej. Państwa członkowskie opracowują obecnie krajowe plany odbudowy, czyli plany reform i inwestycji, za pomocą których zamierzają powyższe cele realizować przy wykorzystaniu środków z Instrumentu.

W niniejszym dokumencie przedstawione są **propozycje programów i kierunków reform** (rozumianych jako zmiany legislacyjne oraz zmiany rządowych programów i dokumentów), które powinny zostać włączone do Krajowego Planu Odbudowy przygotowywanego przez Polskę w celu wypełnienia wymogów rozporządzenia powołującego Instrument Odbudowy i Zwiększania Odporności.

Rozporządzenie wymaga przeznaczenia **co najmniej 37% środków na cele transformacji ekologicznej, w tym adaptacji do zmian klimatu i ochrony bioróżnorodności**. Wymaga także stosowania przy jego realizacji **zasady 'do no significant harm'** oraz wykazania w **Krajowym Planie Odbudowy, że ochrona bioróżnorodności jest integralnym elementem zaplanowanych działań**. Krajowy Plan Odbudowy powinien być **kompleksowym i spójnym pakietem środków** służących realizacji sześciu filarów odbudowy wymienionych w rozporządzeniu, wśród których pierwszym jest **zielona transformacja**.

Plany odbudowy muszą także **odnosić się do wyzwań danego państwa, zidentyfikowanych w ramach Semestru Europejskiego**. W przypadku Polski do wyzwań tych należą m.in. opracowanie spójnej długoterminowej wizji poprawy zrównoważenia środowiskowego modelu rozwoju Polski, poprawa gospodarki ściekowej, zmiana podejścia do infrastruktury energetycznej i żeglugowej na rzekach, której dalszy rozwój prowadzi do degradacji zasobów wodnych, oraz szersze stosowanie tzw. *nature-based solutions* i uwzględnienie zmian klimatu w zarządzaniu dorzeczami i ochronie przeciwpowodziowej.

Wiele inwestycji wymienianych do tej pory w kontekście Krajowego Planu Odbudowy budzi obawy co do ich zgodności ze wspomnianymi wyżej zasadami. Obawy te są tym większe, że społeczeństwo obywatelskie, w tym organizacje pozarządowe pracujące w obszarze ochrony środowiska i ochrony przyrody, mają utrudniony dostęp do wiedzy i dokumentacji zarówno dotyczących tychże inwestycji, jak i kształtu listy projektów proponowanych (na aktualnym etapie) do Krajowego Planu Odbudowy.

Odnosząc się do przekazanego Polsce przez Radę zalecenia dotyczącego zapewnienia skutecznych konsultacji publicznych i zaangażowania partnerów społecznych w proces kształtowania polityki, przedstawiamy poniżej zestaw propozycji programów i reform niezbędnych dla skutecznego uwzględnienia kwestii ochrony wód i bioróżnorodności w Krajowym Planie Odbudowy Polski.

1. Usunięcie naruszeń prawa UE i nowelizacja Prawa Wodnego

Obecnie obowiązujące w Polsce przepisy prawne nie gwarantują skutecznej ochrony wód i bioróżnorodności ani przestrzegania unijnego dorobku prawnego w tym obszarze. Częścią pakietu reform w ramach Krajowego Planu Odbudowy musi być przede wszystkim pilna nowelizacja przepisów będących przedmiotem postępowań naruszeniowych toczących się przeciwko Polsce oraz zmiana Prawa Wodnego, które obecnie nie umożliwia realizacji celów Ramowej Dyrektywy Wodnej ani skutecznej walki z problemem powodzi i suszy. Zmian wymagają także krajowe przepisy dotyczące oczyszczania ścieków.

1.1 Procedura ocen oddziaływania na środowisko i specustawy

Postulat: Nowelizacja *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (ustawy OOS) oraz powiązanych specustaw¹, które ograniczają lub wykluczają dostęp zainteresowanej społeczności do informacji i wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska. Celem nowelizacji powinna być **pełna transpozycja dyrektyw EIA oraz zobowiązań wynikających z konwencji z Aarhus, jak i dyrektyw siedliskowej i ptasiej do polskiej procedury oceny oddziaływania na środowisko** w celu usunięcia uchybień dot. zobowiązań określonych w art. 11 ust. 1 i 3 dyrektywy 2011/92/UE w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne.

Uzasadnienie: Przepisy obowiązujące obecnie w Polsce nie gwarantują skutecznej ochrony środowiska przyrodniczego podczas realizacji inwestycji infrastrukturalnych. Zaskarżenie decyzji środowiskowej lub pozwolenia na budowę w przypadku przedsięwzięcia wywierającego negatywny wpływ na chronione obszary lub gatunki nie skutkuje wstrzymaniem prac w terenie. Zainteresowane społeczeństwo oraz organizacje ekologiczne i przyrodnicze nie mają żadnej prawnej możliwości

---

¹ Ustawa z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (określanej jako „specustawa drogowa”; Dz.U. z 2018, poz. 1474); ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz.U. z 2017, poz. 2117); ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych; ustawa z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych (Dz.U. z 2018, poz. 433); ustawa z dnia 12 lutego 2009 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego (Dz.U. z 2018, poz. 1380); ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu; ustawa z dnia 29 czerwca 2011 r. o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących; ustawa z dnia 24 lutego 2017 r. o inwestycjach w zakresie budowy drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską (Dz.U. z 2017, poz. 820) oraz inne planowane specustawy np. specustawa suszowa.

powstrzymania niszczenia przyrody w takim przypadku. Jest to sprzeczne z fundamentalnymi zasadami prawa unijnego i w ostatnich latach doprowadziło oraz nadal doprowadza do bezpowrotnego niszczenia obszarów chronionych, korytarzy ekologicznych² i siedlisk chronionych gatunków. Jednym z najnowszych przykładów problemu jest zniszczenie stanowisk chomika europejskiego, gatunku krytycznie zagrożonego wyginięciem, podczas budowy drogi ekspresowej S7 na odcinku Szczepanowice-Widoma. Inny przykład to zniszczenie ok. 500 lęgów ptaków będących przedmiotem ochrony w OSO Dolina Dolnej Wisły na skutek manipulacji przepływem na stopniu Włocławek. Tych poważnych szkód wyrządzanych dzięki przyrodzie można było uniknąć, gdyby funkcjonowały narzędzia prawne pozwalające organizacjom ekologicznym i przyrodniczym skutecznie domagać się na drodze prawnej wstrzymania prac do czasu modyfikacji szkodliwych przyrodniczo przedsięwzięć - w przypadku drogi S7 uwzględnienia w projekcie wygradzeń i przepustów. Wśród projektów zgłoszonych do Krajowego Planu Odbudowy jest wiele przedsięwzięć, które mogą wyrzucić znacząco negatywny wpływ na przyrodę, jeśli nie zostaną wprowadzone skuteczne mechanizmy prawne ochrony przyrody, np. budowa drogi S16 przez Wielkie Jeziora Mazurskie i Biebrzański Park Narodowy czy S3 przez Woliński Park Narodowy.

Ustawa OoŚ oraz powiązane z nią ustawy wymagają zatem pilnej nowelizacji. W tej sprawie przeciwko Polsce prowadzona jest przez Komisję Europejską procedura naruszenia prawa (sprawa 2016/2046), a niezgodność polskich przepisów z unijnymi została wykazana w przekazanej Polsce w dniu 7.3.2019 r. tzw. uzasadnionej opinii. Mimo to obecnie w Polsce nie toczy się żaden proces, którego celem byłaby faktyczna transpozycja dyrektyw europejskich do przepisów krajowych. Przygotowany przez Ministerstwo Środowiska i Klimatu projekt ustawy nowelizującej ustawę o oś (projekt z dnia 13.01.2021 r.) nie doprowadzi do pełnego wdrożenia w Polsce przepisów zgodnych z prawodawstwem UE. Tymczasem dopóki takich przepisów nie ma, ochrona przyrody przy realizacji inwestycji infrastrukturalnych pozostaje fikcją, co uniemożliwia zastosowanie zasady „do no significant harm” przy realizacji Krajowego Planu Odbudowy.

1.2. Dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz ochrona przyrody podczas prowadzenia gospodarki leśnej

Postulat: Nowelizacja Ustawy o lasach, która obecnie wyklucza możliwość zaskarżenia przez zainteresowaną społeczność i NGO decyzji zatwierdzających plany urządzania lasu oraz zwalnia gospodarkę leśną z obowiązków wynikających ze ścisłej ochrony gatunkowej zwierząt. Celem nowelizacji powinna być **pełna transpozycja dyrektywy siedliskowej i ptasiej do porządku prawnego**, tj. usunięcie uchybień dot. zobowiązań określonych w *artykule 12 i 16 dyrektywy siedliskowej, art 5 i 9 dyrektywy ptasiej oraz art. 6(1) Konwencji z Aarhus*.

---

² Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, „Road projects in Poland – legal violations and flouted nature protection requirements” (załącznik)

Uzasadnienie: Obecnie obowiązujące przepisy prawa nie zapewniają właściwego poziomu ochrony lasów podczas prowadzenia gospodarki leśnej i są niezgodne z wymogami prawa unijnego. Znowelizowana w 2016 r. *Ustawa o lasach* zwalnia podmioty prowadzące gospodarkę leśną z obowiązków wynikających z dyrektywy siedliskowej, dotyczących ścisłej ochrony gatunkowej zwierząt, zezwalając na zabijanie, płoszenie, niepokojenie zwierząt i niszczenie siedlisk - przykładem może być prowadzenie w lasach wycinek w trakcie sezonu lęgowego, co jest niedopuszczalne w innych branżach gospodarki w Polsce. Jednocześnie *Ustawa o lasach* uniemożliwia zaskarżenie w sądzie decyzji zatwierdzających plany urządzania lasu, czyli dokumenty określające m.in. poziom pozyskania drewna w lasach³. Przykładem patologii, jakie rodzi ta sytuacja, była masowa wycinka w Puszczy Białowieskiej w 2017 r. Została ona powstrzymana dopiero wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości UE, który uznał ją za naruszenie przepisów UE. Na szczeblu krajowym nie istniała bowiem i nadal nie istnieje prawna możliwość egzekwowania skutecznej i zgodnej z przepisami UE ochrony lasów. W związku z tym przeciwko Polsce prowadzona jest przez Komisję procedura naruszenia prawa (sprawa 2018/2208). W dniu 3.12.2020 Komisja Europejska podjęła decyzję o skierowaniu skargi na Polskę do Trybunału Sprawiedliwości UE.

Usunięcie tego naruszenia prawa unijnego wymaga nowelizacji *Ustawy o lasach* oraz ustaw powiązanych (*Ustawa o ochronie przyrody*). Jest to istotne w kontekście Krajowego Planu Odbudowy i przestrzegania zasady „do no significant harm” m.in. ze względu na niepokojąco dużą rolę, jaką krajowe plany dotyczące transformacji energetycznej, w tym *Krajowy Plan na rzecz Energii i Klimatu*, przewidują dla energetycznego spalania biomasy, w tym biomasy leśnej, jako odnawialnego źródła energii⁴. W ostatnich latach pozyskanie drewna z polskich lasów wzrosło znacząco na całym obszarze kraju. Nie jest znana żadna ocena skutków tej zmiany w pozyskaniu. Polskie lasy ulegają drastycznemu odmłodzeniu, czego skutkiem mogą być katastrofalne skutki nie tylko dla Polski, ale całego regionu Europy. Wobec konieczności dostosowywania do zmian klimatu istnieje konieczność wyłączenia części lasów z jakiegokolwiek pozyskiwania na rzecz odtwarzania usług ekosystemowych, w tym przede wszystkim naturalnej retencji wody w krajobrazie.

Postulat ten jest także zbieżny z celem *Europejskiej Strategii Bioróżnorodności 2030*, która przewiduje objęcie ochroną co najmniej 30% gruntów w Europie oraz bardziej rygorystyczną ochronę unijnych lasów⁵. Bez zagwarantowania przestrzegania prawa UE w ramach prowadzenia gospodarki leśnej w

---

³ Fundacja WWF Polska, *Analiza prawna dotycząca prawidłowości wdrożenia wymagań konwencji z Aarhus w Polsce*, https://straznicy.wwf.pl/wp-content/uploads/2020/02/WWF_Aarhus.pdf

Ekspertyza wskazuje m.in. na problem braku dostępu organizacji ekologicznych do sądu w sprawach planów i programów mających znaczenie dla środowiska. Odnosi się też do kwestii braku obowiązku przeprowadzenia udziału społeczeństwa dla niektórych planów (w tym Planów Urządzenia lasu, wieloletnich łowieckich planów hodowlanych i rocznych planów łowieckich, rocznych planów kontroli dotyczących przestrzegania przepisów dotyczących przeciwdziałania awarii przemysłowej) i rekomenduje objęcie ich procedurą udziału społeczeństwa.

⁴ CEE Bankwatch Network, *Analysis of biomass in the National energy and climate plans of Bulgaria, Czechia, Estonia, Hungary, Latvia, Poland and Slovakia*
<https://bankwatch.org/wp-content/uploads/2019/06/biomass3.pdf>

⁵ Komisja Europejska, *Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030*,
https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_pl

Polsce realizacja tych planów może przynieść degradację ekosystemów leśnych na trudną do oszacowania skalę.

1.3. Prawo Wodne

Postulat: Nowelizacja Prawa Wodnego w celu zmiany przepisów uniemożliwiających skuteczną ochronę wód i realizację celów Ramowej Dyrektywy Wodnej. Nowelizacja powinna dotyczyć zmiany art. 227, w którym zawarty jest wymóg prowadzenia na rzekach prac utrzymaniowych, obejmujących prawie wyłącznie działania o niekorzystnym wpływie na przyrodę i pogłębiające problem suszy. Konieczne jest także odejście od zasady, że utrzymanie wód nie powoduje czasowego pogorszenia stanu wód, oraz uchylenie obowiązku prowadzenia prac utrzymaniowych na ciekach i zmiana anachronicznych celów utrzymania wód. Ponadto należy także objąć zakresem zarządzania zlewniowego nie tylko same cieki, ale cały teren zlewni, oraz uwzględnić wpływ gospodarki leśnej i rolnictwa na wody. Uregulowania w kierunku oceny w skali zlewni wymaga pobór wód podziemnych, w tym głębinowych. Niezbędne jest także powołanie organu odpowiedzialnego za osiągnięcie celów środowiskowych dla wód. W chwili obecnej wody oddane są w zarząd użytkownikom (Ministrowi Infrastruktury), co nastawienie na osiągnięcie celów środowiskowych stawia pod wielkim znakiem zapytania. Należy również wprowadzić wymóg spełnienia wszystkich przesłanek derogacji od osiągnięcia celów Ramowej Dyrektywy Wodnej dla inwestycji pogarszających stan wód, poszerzyć krąg stron przy decyzjach środowiskowych, oraz wprowadzić inne zmiany wymienione w załączniku pt. *Propozycje zmian do Ustawy z dn. 20 lipca 2017 r. Prawo Wodne dotyczące przyrodniczych i ekonomicznych aspektów gospodarowania wodami płynącymi*⁶.

Uzasadnienie: Ustawa *Prawo Wodne*, która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2018 r., zawiera wiele znanych z poprzedniej ustawy rozwiązań niekorzystnych dla stanu ekosystemów wodnych oraz prowadzących do nieracjonalności wydatkowania środków publicznych. W ustawie problemem jest anachroniczne postrzeganie celów utrzymania wód, wykluczające przywracanie funkcji ekologicznych, i wynikający stąd katalog prac utrzymaniowych – obowiązkiem właściciela wód jest prowadzenie wyłącznie takich prac utrzymaniowych, które skutkują przyspieszonym odpływem wód z cieków, w tym ze zlewni małych rzek i potoków w krajobrazie rolniczym i leśnym. Pozostaje to w sprzeczności z nowocześnie rozumianym zarządzaniem ryzykiem powodziowym, ponieważ niezatrzymane w zlewni i w małych ciekach wody często powiększają ryzyko powodziowe poniżej, na ciekach głównych, w pobliżu których koncentruje się cenna infrastruktura. Niewłaściwie zdefiniowane prace utrzymaniowe zwiększają również ryzyko wystąpienia suszy i potęgują jej negatywne skutki, gdyż ograniczają naturalną retencję koryt i dolin rzecznych, determinując nienaturalnie niskie poziomy wód w wierzchnich warstwach gruntów w zlewniach oraz cały ciąg problemów z takim stanem związanych, tj. przyspieszony spływ powierzchniowy, redukcję infiltracji, erozję zlewni, co łącznie z brakiem właściwego nadzoru nad poborami wód podziemnych wręcz gwarantuje coraz większe problemy z suszą w Polsce.

⁶ Fundacja WWF Polska, *Propozycje zmian do ustawy z dn. 20 lipca 2017 r. Prawo Wodne dotyczące przyrodniczych i ekonomicznych aspektów gospodarowania wodami płynącymi* (załącznik)

Pomimo tak dużej skali prowadzenia prac utrzymaniowych, przyspieszających odpływ wód i zwiększających ryzyko wystąpienia suszy oraz potęgujących jej negatywne skutki, ustawa *Prawo wodne* nie nakazuje obowiązku dokumentowania takich prac. W związku z tym niemożliwa jest bieżąca ocena czy te prace, finansowane ze środków publicznych, były dobrze zaplanowane oraz w jakim stopniu mogły się przyczynić do powstania i pogłębienia problemu suszy. W konsekwencji tego stanu rzeczy również dokumenty strategiczne, takie jak Plany Zarządzania Ryzykiem Powodziowym oraz obecnie opracowywany Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy, pozbawione są precyzyjnej informacji o jednej z najważniejszych grup działań realizowanych przez właścicieli wód (obecnie głównie PGW Wody Polskie) o potencjalnie bardzo poważnych skutkach dla zwiększenia ryzyka powodzi i suszy^{7,8}.

Rozwiązania wymaga także problem wpływu gospodarki leśnej i rolnictwa na stan wód. Duża skala wycinek w lasach prowadzi do zmniejszenia ich potencjału retencyjnego, natomiast sektor rolnictwa jest bardzo ważnym źródłem zanieczyszczeń trafiających do wód oraz często odpowiada za nadmierne pobory wód⁹. Mimo to czynniki te nie są obecnie uwzględnione ani kontrolowane w ramach zarządzania zasobami wodnymi kraju.

Ponadto zmian wymaga instytucjonalna architektura gospodarki wodnej - konieczne jest powołanie organu odpowiedzialnego za osiągnięcie celów środowiskowych dla wód. W obecnym układzie kwestie ochrony ekosystemów wodnych i od wód zależnych są zmarginalizowane i podporządkowane gospodarczym celom eksploatacji zasobów wodnych, ze szkodą dla środowiska przyrodniczego i zasobów wodnych kraju. Z punktu widzenia racjonalności ministrem właściwym do pełnienia pieczy nad zasobami wodnymi jest minister właściwy do spraw środowiska.

1.4 Zmiana przepisów dotyczących funkcjonowania oczyszczalni ścieków

Postulat 1: Rozwiązanie problemu ścieków odprowadzanych do gleby i do wód poza aglomeracjami, w szczególności z nieszczelnych zbiorników (które z zasady mają być „bezodpływowe”). Opracowanie i wdrożenie systemu kontroli jakości ścieków wpuszczanych do ziemi z ok. 90% (z 234 000 szt.)

---

⁷ Fundacja WWF Polska: *Przepisy ustawy Prawo Wodne skutkujące pogłębieniem problemu suszy i powodzi*
https://straznicy.wwf.pl/wp-content/uploads/2020/03/Za%C5%82.-1_Prawo-wodne_susza_pow%C3%B3d%C5%B4.pdf

⁸ Polski Instytut Ekonomiczny: *Analiza polityki publicznej w zakresie przeciwdziałania suszy w Polsce*
<https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2020/11/PIE-PolicyPaper4-20.pdf>

⁹ Michał Cebula: „Zmiana prawa w celu lepszej ochrony wód dla rolnictwa w Polsce” w raporcie Koalicji Żywa Ziemia pt. *Woda w rolnictwie*
https://koalicjazywaziemia.pl/wp-content/uploads/2020/11/Ekspertyza_Woda-w-rolnictwie.pdf

przydomowych oczyszczalni. Inwestycje na terenach wiejskich i poza największymi aglomeracjami w budowę małych oczyszczalni, systemy ewidencji szamb dla gmin, uszczelnianie tych szamb itp.

Uzasadnienie: Zgodnie z aktualizacją Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych z 2017 roku 1587 aglomeracji powinno być wyposażonych w 1769 oczyszczalni ścieków.

Z planów inwestycyjnych przedstawionych przez aglomeracje wynika, że w ramach KPOŚK planowane jest jeszcze wybudowanie 116 nowych oczyszczalni oraz przeprowadzenie innych inwestycji (rozbudowa, modernizacja, przebudowa, dobudowanie części osadowej itd.) na 1060 oczyszczalniach.

Aktualnie (dane za rok 2017) na terenach aglomeracji istnieje 141 064 km sieci kanalizacyjnej. Z planów inwestycyjnych przedstawionych przez aglomeracje wynika jednak, że w ramach KPOŚK planowane jest jeszcze wybudowanie 14 661,2 km sieci kanalizacyjnej oraz zmodernizowanie 3 506,4 km sieci.

Koszt inwestycji zaplanowanych przez aglomeracje i zgłoszonych do AKPOŚK 2017 wynosi 27,85 mld zł, w tym na:

- budowę i modernizację sieci kanalizacyjnej – 16,67 mld zł,
- inwestycje związane z oczyszczalniami ścieków – 11,10 mld zł,
- na indywidualne systemy oczyszczania – 79,28 mln zł (przydomowe oczyszczalnie ścieków jako uzupełnienie sieci kanalizacyjnej).

Te oficjalne dane wskazują na ogromne potrzeby związane z koniecznością budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnych w Polsce. Pragniemy przy tym zwrócić uwagę na to, że prawdziwy problem wiąże się obecnie z gospodarowaniem ściekami poza aglomeracjami. Firma ekspercka „Agencja Wspierania Ochrony Środowiska” oszacowała w oparciu o blisko 200 sprawozdań gmin za rok 2018, że 87% zbiorników bezodpływowych jest nieszczelnych (z 2 100 000 szt.). Obecnie nie funkcjonuje również żaden jednolity system kontroli jakości ścieków wpuszczanych do ziemi z ok. 90% (z 234 000 szt.) przydomowych oczyszczalni. To oznacza ogromne zapotrzebowanie na inwestycje na terenach poza aglomeracjami, w tym na budowę małych oczyszczalni, systemy ewidencji szamb dla gmin, uszczelnianie tych szamb itp.

Postulat 2: Ujednolicenie norm jakości ścieków oczyszczonych dla małych i dużych oczyszczalni. Wdrożenie monitoringu jakości ścieków z oczyszczalni przez niezależne organy kontrolne w niezapowiedzianym terminie. Nałożenie na operatorów oczyszczalni obowiązku instalacji i obsługi urządzeń do ciągłego monitoringu, co pozwoli wychwycić nawet pojedyncze zrzuty surowych ścieków (w tym celu zmiany wymaga art. 403 ustawy Prawo wodne). Należy ponadto uchwalić przepisy umożliwiające uregulowanie problemu zanieczyszczenia związkami fosforu, na podobieństwo istniejącej już ustawy azotanowej¹⁰.

---

¹⁰ Postulaty pochodzą z opracowania Michała Cebuli pt. „Zmiana prawa w celu lepszej ochrony wód dla rolnictwa w Polsce” w raporcie Koalicji Żywa Ziemia *Woda w rolnictwie*.

Uzasadnienie: Eksperti wskazują, że nieefektywny i nieskuteczny system oczyszczania, monitorowania i kontroli jakości ścieków zrzucanych do wód jest największym problemem w osiągnięciu dobrej jakości wód powierzchniowych w Polsce¹¹. Polska nie wdrożyła prawidłowo dyrektywy ściekowej UE, w związku z czym Komisja w 2020 r. wszczęła w tej sprawie postępowanie naruszeniowe. Zarzuty KE dotyczą przede wszystkim niewystarczającego poziomu skanalizowania tzw. aglomeracji wodno-ściekowych. Problemy z zanieczyszczeniem wód w polskich rzekach wynikają jednak nie tylko z faktu, że wciąż nie wszystkie źródła ścieków są podłączone do kanalizacji. Wiele zastrzeżeń budzi także funkcjonowanie samych oczyszczalni, jakość oczyszczonych ścieków odprowadzanych do środowiska oraz częste awarie skutkujące zrzutami nieoczyszczonych ścieków bezpośrednio do rzek. Najbardziej nagłośnionym przykładem tego problemu była dwukrotna awaria warszawskiej oczyszczalni Czajka w ubiegłym roku, ale problem dotyczy także ogromnej liczby małych oczyszczalni położonych nad mniejszymi rzekami i lokalnymi ciekami¹². Nie istnieje system stałego monitorowania jakości ścieków odprowadzanych do rzek, stąd nie jest nawet możliwe dokonanie oceny skali zagrożenia dla ekosystemów z powodu awarii, a w przypadku mniejszych rzek jeden zrzut nieoczyszczonych ścieków może doprowadzić do katastrofy ekologicznej.

Polska zamierza w ramach Krajowego Planu Odbudowy sfinansować rozwój systemów oczyszczania ścieków poza aglomeracjami oraz wykorzystać środki z funduszy polityki spójności w przyszłym budżecie na rozbudowę systemów kanalizacji w aglomeracjach. Jeśli środki te mają zostać wydane z realną korzyścią dla jakości wód, w programie reform w ramach KPO powinno znaleźć się wprowadzenie przepisów, które zagwarantują odpowiednią jakość i możliwość stałego monitorowania oczyszczonych ścieków trafiających do rzek. Przed kolejnym boorem „budowy oczyszczalni” konieczne jest przeprowadzenie wnikliwej analizy niedomagań dotychczas wykonanych i wykluczenie powielania błędów. Dotąd stosowane instalacje nie dały oczekiwanych efektów w zakresie poprawy czy ograniczenia wprowadzania ścieków, a w wielu przypadkach wręcz dały skutek odwrotny. Zwracamy uwagę, że w odniesieniu do stanu ekologicznego wód wystarczy jeden awaryjny zrzut nieoczyszczonych ścieków, by istotnie pogorszyć, lub wręcz zablokować proces poprawy ich jakości. Systemy oczyszczania muszą być budowane tak, by wykluczyć awarie czy okresowe obniżenie poziomu oczyszczania. Dlatego konieczna jest zmiana obecnej sytuacji, poprzez wprowadzenie stałego monitoringu funkcjonowania oczyszczalni, znaczne wzmocnienie mechanizmów ich kontroli (w tym wyposażenie i zwiększenie kompetencji i niezależności inspekcji ochrony środowiska) oraz egzekwowania norm i praw w tym skutecznego i efektywnego wymierzania kar w przypadku zanieczyszczenia/ zrzutów ścieków do wód.

---

¹¹ Koalicja Żywa Ziemia, *Woda w rolnictwie*, https://koalicjazywaziemia.pl/wp-content/uploads/2020/11/Ekspertyza_Woda-w-rolnictwie.pdf

¹² Koalicja Ratujmy Rzeki, *Oczyszczalnie NIE DZIAŁAJĄ!*, <http://www.ratujmyrzeki.pl/228-oczyszczalnie-nie-dzialaja>

2. Programy i modyfikacje programów

Poza niezbędnymi reformami legislacyjnymi skuteczna ochrona bioróżnorodności i wód w Polsce wymaga także wdrożenia pewnych działań bądź wprowadzenia modyfikacji w działaniach obecnie wdrażanych lub przygotowywanych. Najważniejszym wyzwaniem dla Polski w obszarze adaptacji do zmian klimatu jest ochrona zasobów wodnych. W tym kontekście kluczowe znaczenie będzie miało wdrożenie Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych i zmiana priorytetów w Planie Przeciwdziałania Skutkom Suszy. Konieczne jest także zaniechanie realizacji przedsięwzięć wywierających niekorzystny wpływ na zasoby wodne, przede wszystkim nieuzasadnionego ekonomicznie programu rozwoju śródlądowych dróg wodnych oraz innych dużych projektów hydrotechnicznych na rzekach. Skuteczna ochrona bioróżnorodności i dochowanie zasady „do no significant harm” podczas realizacji Krajowego Planu Odbudowy wymaga natomiast dokończenia budowy sieci Natura 2000, która w Polsce wciąż pozostaje niekompletna, oraz opracowania i wdrożenia planów zadań ochronnych i planów ochrony dla obszarów Natura 2000. Wraz z reformami prawa jest to niezbędnym warunkiem skutecznej ochrony dzikiej przyrody podczas realizacji przedsięwzięć infrastrukturalnych.

2.1 Prawidłowa ochrona obszarów Natura 2000 w Polsce

Postulat: **Uzupełnienie polskiej sieci obszarów Natura 2000 oraz ustanowienie i wdrożenie planów zadań ochronnych.** Obecna praktyka stosowania prawa w zakresie zarządzania obszarami Natura 2000 powoduje brak gwarancji odpowiedniego poziomu ochrony siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków ważnych dla Wspólnoty Europejskiej. Zmiany powinny prowadzić do usunięcia uchybień dot. zobowiązań wynikających z art. 4(4) i 6(1) dyrektywy siedliskowej oraz 4(1) i 4(2) dyrektywy ptasiej, tj. obowiązku wyznaczenia obszarów chronionych, określenia przedmiotów ochrony i wdrożenia planów zarządzania tymi obszarami, a także obowiązku skutecznej ochrony zagrożonych gatunków wymienionych w dyrektywie.

Uzasadnienie: Niekompletność sieci Natura 2000 w Polsce sprawia, że wiele cennych przyrodniczo obszarów, które wciąż nie zostały włączone do sieci, jest pozbawionych skutecznej ochrony. Ponadto do tej pory dla zdecydowanej większości wyznaczonych już obszarów Natura 2000 wciąż nie ustalono szczegółowych celów działań ochronnych oraz nie przyjęto planów zadań ochronnych czy planów ochrony, pomimo upływu 6 lat na ich wdrożenie. Brak tych dokumentów uniemożliwia skuteczną ochronę sieci Natura 2000 w Polsce, m.in poprzez brak możliwości dokonania prawidłowej, odnoszącej się do celów ochrony danego obszaru Natura 2000 oceny wpływu planów i przedsięwzięć na siedliska przyrodnicze i gatunki. Organizacje ekologiczne i przyrodnicze od dawna alarmują o ciągle rosnącej presji na chronione gatunki i siedliska, związanej przede wszystkim z realizacją projektów infrastrukturalnych i działalnością gospodarczą człowieka.

Do takiej sytuacji doszło np. na skarżyskim odcinku drogi S7, gdzie brak Planu Zadań Ochronnych dla obszaru Natura 2000 Lasy Skarżyskie uniemożliwił prawidłową ocenę wpływu budowy i funkcjonowania trasy S7 na siedliska przeplatki aurinii - przedmiotu ochrony obszaru. W konsekwencji promotor projektu zniszczył jedną z najlepiej zachowanych w woj. świętokrzyskim i w Polsce populacji tego wymierającego motyla, nie rekompensując dokonanych zniszczeń. Także realizacja trasy S3 na odcinku Troszyn - Świnoujście, przebiegającej przez obszar Natura 2000 Wolin i Uznam, prowadzona jest przed ustanowieniem Planu Zadań Ochronnych dla tego obszaru. Powoduje to, że pomimo zdiagnozowania w raporcie środowiskowym znaczącego negatywnego oddziaływania na przedmioty ochrony obszaru, wydano zgodę na przeprowadzenie tej inwestycji.

W okresie realizacji Krajowego Planu Odbudowy, który ma w założeniu przynieść wzrost inwestycji, presja ta może wzrosnąć jeszcze bardziej, prowadząc do jeszcze szybszej degradacji środowiska przyrodniczego. Zastosowanie zasady „do no significant harm” wymaga zatem pilnego wzmocnienia ochrony sieci Natura 2000 w Polsce poprzez wyznaczenie brakujących obszarów i jak najszybsze opracowanie i przyjęcie brakujących dokumentów dot. ochrony i zarządzania obszarami Natura 2000 w Polsce. Z uwagi na konieczność ustanowienia nowych oraz rewizji już istniejących planów zadań ochronnych, na działanie to należy zabezpieczyć odpowiednie środki (według szacunków minimum 200 mln zł), pamiętając, że ekonomiczna wartość „usług świadczonych przez ekosystemy” jest znacznie wyższa niż koszty ich utrzymania i ochrony.

2.2 Wdrożenie Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych

Postulat: Pełne wdrożenie i sfinansowanie ze środków publicznych Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych¹³ jako podstawowego sposobu przeciwdziałania negatywnym skutkom zmian klimatu oraz przywracania usług ekosystemowych w zlewniach.

Uzasadnienie: Wdrożenie szerokiego programu renaturyzacji wód powierzchniowych jest niezbędne dla odbudowy naturalnej retencji krajobrazowej i skutecznej walki z suszą oraz dla osiągnięcia dobrego ekologicznego stanu wód i celów Ramowej Dyrektywy Wodnej. Ze względu na szkodliwe zapisy w Prawie Wodnym (zob. punkt 1.3), które nakłada na właściciela wód obowiązek prowadzenia na rzekach tzw. prac utrzymaniowych takich jak odmulanie, pogłębianie, usuwanie roślinności i prostowanie koryta, w ostatnich latach ponad 37 tys. km bieżących cieków, czyli 57% cieków w Polsce, zostało głęboko przekształconych. Działania te doprowadziły do przyspieszenia spływu powierzchniowego i pogłębienia problemu suszy, jednocześnie wywierając niekorzystny wpływ na

---

¹³ PGW Wody Polskie, *Krajowy Program Renaturyzacji Wód Powierzchniowych*, <https://www.wody.gov.pl/index.php/pl/aktualnosci/734-wody-polskie-gotowe-do-dzialania-na-odrze>

przyrodę. Renaturyzacja tych cieków jest niezbędnym krokiem na rzecz odbudowy potencjału retencji krajobrazowej i zasobów wodnych kraju.¹⁴

Krajowy Program Renaturyzacji Wód Powierzchniowych został opracowany w ramach programu wodno-środowiskowego kraju, ale obecnie nie ma rangi obowiązującego dokumentu i nie jest realizowany. Jego wdrożenie powinno zostać uwzględnione w aktualizacji planów gospodarowania wodami (aPGW), tzn. Program powinien zostać włączony do trzeciego cyklu planistycznego Ramowej Dyrektywy Wodnej i realizowany od 2022 roku. Realizacja tego Programu powinna być zadaniem priorytetowym i stanowić główny kierunek zmiany dotychczasowej polityki państwa i planów w zakresie retencjonowania wód w Polsce. Realizacja tego Programu - jako elementu adaptacji Polski do zmian klimatycznych - wymaga wieloletnich inwestycji. W Krajowym Programie Renaturyzacji Wód Powierzchniowych (KPRWP) przeprowadzono kompleksową ocenę potrzeb i szacunkowych kosztów renaturyzacji Jednolitych Części Wód Powierzchniowych rzecznych. Stwierdzono, że spośród 3116 JCWP rzecznych w Polsce aż 2783 JCWPr (89,3%) wymaga przeprowadzenia renaturyzacji, aby osiągnąć dobry stan lub potencjał wód.

Załącznik nr 6 „Koszty renaturyzacji a JCWP rzeczne” przedstawia jednostkowe koszty działań renaturyzacyjnych, w tym koszty ograniczonych pod względem intensywności prac utrzymaniowych (np. koszt koszenia 1/3 brzegu zamiast całego brzegu rzeki). Załącznik nr 3 „Hierarchizacja i program działań a JCWP rzeczne”, w zakładce „Hierarchizacja”, w kolumnie ET podaje dolne granice szacunkowych kosztów niezbędnych działań renaturyzacyjnych w poszczególnych JCWP rzecznych. Łączny koszt działań renaturyzacyjnych (dolna granica szacowanych kosztów) to ok. 716 mln EUR, średnio ok. 257 tys. EUR na jedną JCWP rzeczną wymagającą renaturyzacji. W połowie JCWP rzecznych dolna granica kosztów renaturyzacji nie przekracza 24 tys. EURO. Maksymalny koszt renaturyzacji jednej JCWP rzecznej (dolna granica kosztów) został oceniony na ok. 24 mln EUR.

W każdym z 11 Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej PGW Wody Polskie zaplanowano w KPRWP wykonanie po jednym pilotażu działań renaturyzacyjnych w JCWP rzecznych. Załącznik nr 3 „Hierarchizacja i program działań a JCWP rzeczne”, w zakładce „Hierarchizacja”, w kolumnie EU podaje dolne granice kosztów pilotaży działań renaturyzacyjnych. Łączny koszt 16 pilotaży (dolna granica kosztów) to ok. 6 mln EUR, średnio ok. 386 tys. EUR na jeden pilotaż. Obliczenia łącznych kosztów renaturyzacji JCWPr, kosztów średnich, łącznych kosztów pilotaży, itp., zawiera załączony plik „Podsumowanie minimalnych kosztów renaturyzacji”.

Pragniemy przy tym zaznaczyć, że - w odróżnieniu od planów inwestycji w sztuczne retencjonowanie wody - realizacja tego Programu przyczyni się równocześnie do realizacji celów Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz do pobudzenia gospodarczego terenów wiejskich, na których działalność małych i średnich przedsiębiorstw wymaga znacznej pomocy po znacznym ograniczeniu ich działalności i dochodów w czasie pandemii Covid 19. Wiele działań zawartych w Programie może być

---

¹⁴ Polski Instytut Ekonomiczny: *Analiza polityki publicznej w zakresie przeciwdziałania suszy w Polsce*
<https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2020/11/PIE-PolicyPaper4-20.pdf>

realizowanych już teraz, np. utrzymanie bierne czy stosowanie przez Wody Polskie opracowanego wraz z Programem „Podręcznika dobrych praktyk renaturyzacji wód powierzchniowych”.

2.3 Zmiana Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy

Postulat: Przegląd i zmiana listy zadań inwestycyjnych zawartych w załącznikach 1A, 1B i 1C do projektu *Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy*¹⁵. Niezbędna jest po pierwsze, weryfikacja projektów pod kątem korzystnego wpływu na zasoby wodne oraz usunięcie z listy projektów wywierających negatywny wpływ na stan ekologiczny wód i zasoby wodne. Po drugie, listę zadań inwestycyjnych należy uzupełnić o działania wykorzystujące *nature-based solutions*, w tym przede wszystkim renaturyzację rzek i dolin rzecznych, odzyskiwanie utraconych terenów zalewowych, odbudowę retencji glebowej i restytucję mokradeł.

Uzasadnienie: Celem Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy powinna być przede wszystkim odbudowa zasobów wodnych dzięki zastosowaniu naturalnych rozwiązań zwiększających retencję krajobrazową. Procedowany obecnie projekt Planu nie wyklucza takich działań, ale nie uwzględniono ich w wykazie konkretnych zadań inwestycyjnych, które mają być realizowane w ramach wdrażania Planu.

Obecnie przytłaczająca większość zadań inwestycyjnych wpisanych do projektu Planu to przedsięwzięcia hydrotechniczne, przy niemal całkowitym braku rozwiązań wykorzystujących procesy przyrodnicze (*nature-based solutions*). Niemal wszystkie zadania inwestycyjne zgłoszone przez PGW Wody Polskie (Zał. 1A) dotyczą budowy lub remontu stopni wodnych i sztucznych zbiorników na rzekach; wymienione są tam także tak szkodliwe przyrodniczo przedsięwzięcia jak stopień wodny Siarzewo na Wiśle, stopnie Ścinawa i Lubiąż na Odrze, zbiornik Kąty-Myscowa na Wiślocie i zbiornik Wielowieś Klasztorna na Prośnie. Na 78 zadań inwestycyjnych uwzględniono tylko jeden projekt dotyczący renaturyzacji rzeki (projekt *Nida z dopływami*). Załącznik 1C, czyli lista zadań zgłoszonych przez podmioty zewnętrzne (inne niż PGW Wody Polskie) wśród 182 pozycji zawiera ponad 120 projektów budowy lub przebudowy zbiorników retencyjnych na rzekach, a także projekty dotyczące budowy i odbudowy jazów i progów piętrzących oraz regulacji rzek. Projektów renaturyzacyjnych lub wykorzystujących naturalne rozwiązania jest zaledwie kilka.

Zdaniem ekspertów projekty takie jak stopnie wodne i zbiorniki zaporowe na rzekach nie przyczyniają się do złagodzenia skutków suszy, a wręcz mogą pogłębiać problem. Priorytetowymi zadaniami inwestycyjnymi w ramach Planu przeciwdziałania skutkom suszy powinny być działania usuwające systemowe przyczyny zjawiska suszy, w tym m.in. zaniechanie prac utrzymaniowych na rzekach, które przyspieszają odpływ wody oraz odtwarzanie na masową skalę naturalnej retencji w krajobrazie rolniczym, w tym renaturyzowanie osuszonych mokradeł, odtwarzanie utraconych

---

¹⁵ PGW Wody Polskie, Projekt *Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy*, <https://stopsuszy.pl/projekt-planu-przeciwdzialania-skutkom-suszy/>

terenów zalewowych w dolinach rzek (np. poprzez likwidację lub odsuwanie obwałowań), przywracanie meandrujących koryt, odtwarzanie starorzeczy i oczek śródpolnych oraz dobrze zaplanowany program zalesień gruntów porolnych. Z katalogu działań (Załącznik 2) powinno zostać usunięte działanie 10: *Budowa i przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa i przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych*, które nie służy usuwaniu przyczyn suszy, ale doprowadzi do zwiększonego poboru wód podziemnych, co - bez zapewnienia ich odtwarzania - będzie mieć negatywne konsekwencje dla tych zasobów, a także zagrozi stabilności zasobów wód powierzchniowych¹⁶. W chwili obecnej nie ma trybu oceny zlewniowej skutków sięgania po te zasoby, podobnie jak nie ma kontroli nad ilością poborów. W efekcie dochodzi do poważnych zmian w wielu regionach kraju (Dolina Bobru, Ośno Lubuskie).

2.4 Zaniechanie realizacji inwestycji w rozwój żeglugi śródlądowej i innych szkodliwych dla środowiska przedsięwzięć hydrotechnicznych

Postulat: Zaniechanie prac nad programem rozwoju żeglugi śródlądowej, wykreślenie ingerujących w środowisko przedsięwzięć hydrotechnicznych z innych programów (m.in. z Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy, Projektu Ochrony Przeciwpowodziowej Dorzecza Odry i Wisły Banku Światowego). W szczególności zaniechanie działań regulacyjnych na Odrze, budowy stopni wodnych Lubiąż i Ścinawa na Odrze i kanału Śląskiego łączącego Odrę z Wisłą oraz przygotowań do budowy kanału Odra-Dunaj; zaniechanie realizacji stopni wodnych Niepołomice i Siarzewo na Wiśle oraz budowy zbiorników Kąty-Myscowa i Wielowieś Klasztorna.

Uzasadnienie: Planowane i realizowane przedsięwzięcia hydrotechniczne na Odrze i Wiśle są elementami planu rozwoju żeglugi śródlądowej, nawet jeśli niektóre z nich obecnie uzasadniają się względami ochrony przeciwpowodziowej bądź retencjonowania wody i ochrony przed suszą. Realizacja tych przedsięwzięć jest jednak nieuzasadniona niezależnie od celu, jakiemu miałyby służyć. Po pierwsze, **istnieją bardziej skuteczne i zarazem mniej kosztowne metody ochrony przed powodzią i suszą**, wykorzystujące rozwiązania oparte na procesach przyrodniczych (*nature-based solutions*, m.in. postulowane tutaj wdrożenie Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych oraz modyfikacja Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy w celu szerszego uwzględnienia rozwiązań wykorzystujących procesy przyrodnicze i poprawy funkcjonowania systemów melioracyjnych). Po drugie, **rozwój żeglugi śródlądowej w Polsce nie ma społecznego, ekonomicznego i środowiskowego uzasadnienia**. Analizy przeprowadzone przez Fundację WWF Polska wskazują, że budowa dróg wodnych byłaby kilkukrotnie droższa niż rozbudowa sieci kolejowej w Polsce do

---

¹⁶ Koalicja Ratujmy Rzeki, *Uwagi do projektu Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy*, <http://www.ratujmyrzeki.pl/225-uwagi-koalicji-ratujmy-rzeki-krr-do-planu-przeciwdzialania-skutkom-suszy-ppss>

standardów konkurencyjnych wobec przewozów drogowych. Przyniosłoby także niewspółmiernie małe, do wydatkowanych kwot, korzyści dla sieci transportowej w Polsce¹⁷.

Jednocześnie wymienione tutaj przedsięwzięcia i programy hydrotechniczne wiążą się ze znaczną ingerencją w środowisko naturalne i zagrożeniem dla zasobów wodnych i cennych siedlisk i ekosystemów. Program rozwoju żeglugi śródlądowej, obejmujący znaczną liczbę dużych inwestycji hydrotechnicznych na głównych rzekach Polski i prowadzący do głębokiego przekształcenia tych rzek i związanych z nimi ekosystemów oraz poważnie wpływający na świadczone przez nie usługi ekosystemowe, nie został wciąż poddany strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko, mimo że jest to wymagane w świetle przepisów UE¹⁸. Skalę negatywnego wpływu na środowisko projektów hydrotechnicznych wchodzących w zakres programu rozwoju żeglugi śródlądowej i *Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy* pokazujemy poniżej na przykładzie trzech inwestycji, które były wymieniane wśród propozycji projektów do włączenia do Krajowego Planu Odbudowy.

Program regulacji Odry jest realizowany na potrzeby rozwoju żeglugi śródlądowej, chociaż konieczność zapewnienia III klasy żeglowności rzeki uzasadnia się obecnie względami przeciwpowodziowymi (umożliwienie ruchu zbyt dużych, zbudowanych niedawno i niedostosowanych do rzeki lodołamaczy). W rzeczywistości jego realizacja doprowadzi do zwiększenia zagrożenia powodziowego na Odrze Granicznej¹⁹, a jednocześnie spowoduje zniszczenie bezcennej przyrody i ekosystemów renaturyzującej się Odry, w tym licznych obszarów Natura 2000, co jest sprzeczne z celami środowiskowymi Ramowej Dyrektywy Wodnej UE^{20,21}. Ponadto przebudowa Środkowej Odry w drogę wodną III klasy spowoduje dodatkową emisję ok. 0,9- 1 mln ton CO₂, co przyczyni się do pogłębiania kryzysu klimatycznego²².

Budowa stopnia wodnego Siarzewo na Wiśle, wcześniej promowanego jako element drogi wodnej E40, a także jako inwestycja przeciwpowodziowa, jest obecnie uzasadniana przede wszystkim potrzebą retencjonowania wody, czemu służyć miałyby powstały przed stopniem

---

¹⁷ Fundacja WWF Polska, *Żegluga czy kolej*

https://straznicy.wwf.pl/wp-content/uploads/2020/02/%C5%BBegluga-czy-kolej_raport-WWF_2020_final1.pdf

¹⁸ Fundacja WWF Polska, *Analiza prawna wymagań unijnego prawa ochrony środowiska dotyczących rozwoju śródlądowych dróg wodnych w Polsce – na przykładzie odrzańskiej drogi wodnej*

https://straznicy.wwf.pl/wp-content/uploads/2020/02/odrzańska_droga_wodna.pdf

¹⁹ Deutscher Naturschutzring (DNR), *Przyjazna ludziom i przyrodzie ochrona przeciwpowodziowa obszaru zlewni rzeki Odry ze szczególnym uwzględnieniem regionu Doliny Dolnej Odry*,

https://www.dnr.de/fileadmin/Positionen/2018_06_20_Oderprojekt_Zusammenfassung-final_PL.pdf

²⁰ Klub Przyrodników, *Wstępna ocena ryzyka oddziaływania Projektu Banku Światowego P147460 „Ochrona przeciwpowodziowa w dorzeczu Odry i Wisły” na przyrodnicze obszary chronione*,

http://www.kp.org.pl/pdf/stanowiska/wodne/2016-09_ryzyko_oddz_proj_bs_odra_wisla_na_przyrode_201609.pdf,

²¹ IGB, *Ocena skutków kanalizacji Odry*

https://www.igb-berlin.de/sites/default/files/media-files/download-files/igb_policy_brief_2020_plans_to_regulate_the_river_oder_download.pdf

²² dr hab. Inż. Zbigniew Karaczun, dr Andrzej Kassenberg, dr inż. Piotr Siwicki, *Oszacowanie śladu węglowego rozbudowy drogi wodnej na środkowym odcinku rzeki Odry (od Brzegu Dolnego do ujścia Nysy Łużyckiej)*,

<http://praworzeki.eko-unia.org.pl/imgturysta/files/ekspertyzy/E20.pdf>

wodnym zbiornik zaporowy²³. Jest to sprzeczne z zaleceniami ekspertów i stanowiskiem nauki, w myśl którego wodę należy retencjonować w miejscu, gdzie spada na ziemię, a priorytetem jest retencja krajobrazowa i rozwiązania wykorzystujące procesy przyrodnicze (*nature-based solutions*), takie jak renaturyzacja rzek i restytucja mokradł. Nie jest jasne, w jaki sposób zbiornik miałby pomóc w rozwiązaniu problemu niedoboru wody dla rolnictwa w regionie, ponieważ nie przewidziano żadnego sposobu dystrybuowania zgromadzonej w nim wody na tereny rolnicze. Według specjalistów budowa stopnia nie będzie też miała żadnego pozytywnego wpływu na bezpieczeństwo powodziowe, a może wręcz zwiększyć ryzyko powstawania zimą powodzi zatorowych. Budowa stopnia wodnego w Siarzewie wiązałaby się natomiast z trwałym zalaniem znacznej części doliny rzeki w tym miejscu i całkowitym zniszczeniem obszaru Natura 2000 – Włocławska Dolina Wisły. Dwa inne obszary – Nieszawska Dolina Wisły oraz Dolina Dolnej Wisły – zostaną zniszczone częściowo. Niszczycielski wpływ stopnia w Siarzewie na przyrodę polega przede wszystkim na zalaniu przybrzeżnych łąk i lasów łągowych oraz zniszczeniu piaszczystych wysp. Oznacza to bezpowrotne zniszczenie chronionych siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk charakterystycznych dla Wisły gatunków ptaków, w tym rzadkich ptaków siewkowatych, które utracą miejsce do lęgów. Przegrodzenie rzeki zaszkodzi również rybnom, zwłaszcza typowym rzeczonym gatunkom takim jak bolenie i brzana, a także przekreśli szanse na odzyskanie dla Wisły jesiotra, łososia, troci wiślanej i certy, czyli gatunków wędrownych, migrujących z Bałtyku na tarło w górę rzek²⁴.

Zbiornik Kąty-Myscowa na Wisłocze ma pełnić funkcję retencyjną i przeciwpowodziową. Te uzasadnienia dla jego budowy kwestionują jednak eksperci. Zbiornik miałby zapewnić ochronę przeciwpowodziową obszarowi o powierzchni 447 hektarów, ale jego powstanie wiązałoby się z trwałym zalaniem 427 hektarów. Wymagałoby też wysiedlenia mieszkańców 102 domów i zniszczenia zabytkowej wsi Myscowa. W zamian ochronę przeciwpowodziową zyskałoby od 55 do 99 domów. Uzasadnienie retencyjne dla budowy zbiornika jest natomiast nieaktualne - jego pierwotna koncepcja stworzona w latach 60-tych ubiegłego wieku była odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie na wodę w Jaśle w związku z rozwojem wodochłonnego przemysłu. Obecnie zużycie wody w mieście systematycznie maleje i istnieją alternatywne sposoby na pełne zaspokojenie zapotrzebowania na nią.

Zbiornik Kąty-Myscowa, zlokalizowany w granicach Magurskiego Parku Narodowego, zniszczyłby część 4 obszarów Natura 2000 (Ostoja Magurska, Beskid Niski, Wisłoka z Dopływami, Łysa Góra), na kolejne 3 będzie miał znaczące negatywne oddziaływanie (Ostoja Jasielska, Dolna Wisłoka z Dopływami, Kościół w Skalniku). Jego budowa doprowadzi do zwężenia karpackiego korytarza ekologicznego i pogorszy możliwości migracji zwierząt²⁵.

---

²³ PGW Wody Polskie, *Ekspert o Stopniu Wodnym Siarzewo*, <https://wody.gov.pl/aktualnosci/973-ekspert-o-stopniu-wodnym-siarzewo>

²⁴ Koalicja Ratujmy Rzeki, *Zapora zaskarżona przez obrońców przyrody*, <http://www.ratujmyrzeki.pl/179-zapora-zaskarzona-przez-obroncow-przyrody>

²⁵ Fundacja Greenmind, *Zbiornik Kąty-Myscowa*, <http://greenmind.pl/nasze-dzialania/tematy/zbiornik-katy-myscowa/>